

1 ולדעת רבנן שמונה חדשים חסרים עבד – עשו באותה שנה, ונמצא
2 שההפרש בין פסח לפסח היה רק שני ימים, וראש חודש ניסן בשנה
3 הראשונה חל בששי בשבת, וראש חודש סיון בשני בשבת.
4 ראייה נוספת לאחת הדעות: תא שמע, דתניא בברייתא סדר עולם,
5 ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים, בארבעה עשר שחטו את פסחיהו,
6 בחמשה עשר יצאו משם, ואותו היום שיצאו ערב שבת היה.
7 מדייקת הגמרא: אם חמישה עשר בניסן היה בערב שבת, נמצא שגם
8 ראש חודש ניסן היה בערב שבת, ומדרש ירמיה – ומאחר שראש
9 חודש ניסן היה ערב שבת, נמצא ריש ירחא דאייר חד בשבט –
10 ראשון בשבת, וראש חודש סיון בתרי בשבט – בשני בשבת, וקשיא
11 לרבי יוסי.
12 אמר לך רבי יוסי, הא מני – ברייתא זו דברי רבנן היא.
13 ראייה נוספת לאחת הדעות: תא שמע, שנינו בברייתא, רבי יוסי
14 אומר, ביום השני לחנייתו במדבר סיני עלה משה אל ה', ושמע ממנו
15 דברים לומר לישראל, וירד והגיד להם. בפליגי חזר ועלה, ושמע
16 את צויו ההגבלה, וירד והגיד, פרביעי ירד, ושוב לא עלה עד קבלת
17 הדברות.
18 הגמרא מפסיקה את הברייתא כדי לבאר את מה שקשה בה. מקשה
19 הגמרא: ומאחר שלא עלה ברביעי, שהרי לא נאמר שעלה, מהיכן
20 ירד.
21 מתרצת הגמרא: אלא צריך לומר, פרביעי עלה ושמע את מצות
22 הפרישה מתשמיש, וירד והפריש את ישראל, ושוב לא עלה עד
23 קבלת הדברות.
24 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: בחמישי בנה מזבח וחקריב
25 עליו קרבן, ובששי לא עלה משום שלא היה לו פנאי. שואלת
26 הגמרא: מפני מה לא היה לו פנאי לעלות בששי, מאי לאו – האם אין
27 זה משום קבלת התורה, שיום זה שהיה ששי לחנייתו היה שבת, ובו
28 קיבלו כולם יחד את הדברות, ולא היה לו פנאי להשכים ולעלות
29 לפני כן, וקשה, שדברי רבי יוסי בברייתא זו סותרים לשיטתו שקבלת
30 התורה היתה ביום השביעי לחנייתו.
31 מתרצת הגמרא: לא, אלא הששי לחנייתו היה ששי בשבת, ולא היה
32 לו פנאי משום מורכב ההכנות לשבת.
33 הגמרא מביאה דרשה אמורה שנאמרה כשיטת רבנן: דרש ההוא
34 גלילא – גלילי עלה דרב חסדא – לפני רב חסדא, ואמר, ברוך
35 רחמנא – ברוך ה' דיהב אוריין תליתא – שנתן תורה משולשת,
36 והיינו תורה נביאים וכתובים, לעם תליתא – לעם משולש, שמחולק
37 לכהנים לויים וישראלים, על ידי תליתא – על ידי משה רבינו, שהיה
38 שלישי לבטן, ביום תליתא – ביום השלישי, בירחא תליתא –
39 בחודש סיון שהוא החודש השלישי.
40 שואלת הגמרא: במאן – כשיטת מי נאמרה דרשה זו. משיבה הגמרא:
41 ברבנן, וכוונת הדרשה היא שהתורה ניתנה ביום השלישי לפרישה,
42 אבל לפי רבי יוסי התורה ניתנה ביום הרביעי לפרישה.
43 הגמרא מביאה כמה מאמרים בענין קבלת התורה: נאמר במתן תורה
44 (שמות טז) 'ויתקבצו בתחתית ההר', אמר רבי אבהו בר חמא בר
45 חסא, מהו 'בתחתית ההר', מלמד ששפך הקדוש ברוך הוא עליהם
46 את הקר בנגיית – כלי שמטילים בו שבר, ועמדו תחת ההר ממש,
47 ואמר להם, אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו, שם
48 תהא קבורתכם.
49 אמר רב אחא בר יעקב, מכאן יש מודעא רבה – גדולה לאורייתא
50 – לענין העמדת ישראל בדן על התורה, שאם יזמינם ה' לדן למה
51 לא קיימו מה שקיבלו עליהם, יש להם תשובה, שהיו אנוסים לקבלה.
52 אמר רבא, אף על פי כן – אף שבאותה העת קיבלו עליהם
53 בכפייה, הדור קבלות – חזרו וקיבלו עליהם את התורה בימי
54 אחשורוש מרצונם מאהבת הנס שנעשה להם, דבתבי (אסתר ט כז)
55 'קיימו וקבלו תהודתם', ויש לדרוש שקיימו וחזקו את מה שקיבלו
56 כבר עליהם במתן תורה.
57 הגמרא מביאה מאמר נוסף: אמר חזקיה, מאי דכתיב – מה פירוש

הכתוב (תהלים טו) 'משמים השמעת דין ארץ וראה ושמעת', הרי יש
58 לדקדק, אם יראה למה ששקפה, ואם שקפה למה יראה, אלא יש
59 לפרש את הכתוב בענין מתן תורה, שבתחילה, קודם שאמרו ישראל
60 'נעשה ונשמע' (שמות כד ז), וראה, ולבסוף, כשקיבלו עליהם, שקפה.
61 שואלת הגמרא: ולמה יראה בתחילה. מבארת הגמרא: בדרוש
62 לקיש – כפי שדרש ריש לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב – מה
63 פירוש הכתוב בסוף מעשה בראשית (בראשית א לא) 'ויהי ערב ויהי בקר
64 יום הששי', שיש לשאול, האות ה'א' התירה שבמילה 'הששי', למה
65 לי, אלא מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית
66 ואמר להם, אם ישראל מקבלים את התורה כאשר יגיע זמן נתינתה,
67 אתם מתקיימין, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, כי יום
68 הששי רמז ליום הששי המיוחד, הוא הששי בסיון שניתנה בו תורה,
69 שבו תלוי כל מעשה בראשית. ובוזה מתפרש הפסוק בתהלים,
70 שכאשר השמיע ה' את התורה הארץ יראה שמה לא יקבלוה ויחזור
71 העולם לתוהו ובוהו, ולבסוף כשקיבלוה שקטה.
72 בקבלת התורה הקדימו ישראל 'נעשה' ל'נשמע'. הגמרא מביאה
73 כמה מאמרים בענין זה: דרש רבי סימא, בשעה שהקדימו ישראל
74 'נעשה' ל'נשמע', באו ששים ריבוא – רבבות של מלאכי השרת,
75 ולכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני בתרים מזיו שכינה, אחד
76 בגג 'נעשה' ואחד בגג 'נשמע'. וכיון שהחמא ישראל בעגל, ירדו
77 מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה, ופירקום, שנאמר (שמות לג ז)
78 'ותנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב', כלומר שהסירו
79 מעליהם את העדי – (תכשיט) שהיה בידם מהר חורב, והיינו הכתרים.
80 הגמרא מביאה פירוש נוסף בפסוק זה: אמר רבי חמא ברבי חנינא,
81 בחורב טענו – הטענו את ישראל בכתרים, ובחורב גם פרקו
82 מעליהם את הכתרים.
83 רבי חמא מבאר מהיכן למדנו כן: בחורב טענו, בראשון – כפי
84 שאמרנו, שיתנצלו וגו' את עדים מהר חורב' מתפרש שהסירו את
85 אותו העדי שקיבלו מחורב. ובחורב פרקו, כיון דכתיב 'ותנצלו בני
86 ישראל' וגו' מהר חורב, ויש לפרש את דברי הכתוב בדרך נוספת,
87 שהסירו את עדים בחורב.
88 אמר רבי יוחנן, וכוון – כל הכתרים הללו זכה משה ונטלן, דסמיך
89 ליה – שכן לפסוק 'ותנצלו' וגו' את עדים' נסמך הפסוק 'ומשה יקח
90 את האהל', ונדרש 'אהל' לשון הארה חורחה, שזכה משה ליטול
91 את אותם כתרים של זיו שכינה, וזה היה קירון עור פניו.
92 אמר ריש לקיש, עתיד הקדוש ברוך הוא להתחזר לנגו, שנאמר
93 בבואות ישעיה (לה ט) 'ופרוי' ה' ישבנו וכאן ציון ברגה ושמחת עולם
94 על ראשם', מהו 'שמחת עולם', שמחה שכבר היתה מעולם, על
95 ראשם, והם כתרי זיו שכינה שהיו על ראשם בסניו.
96 מאמר נוסף: אמר רבי אלעזר, בשעה שהקדימו ישראל 'נעשה' ל'
97 'נשמע' יצתה בת קול ואמרה להם, מי גילה לבני ר' זה שמלאכי
98 השרת משתמשין בו. וראיה לכך שהמלאכים משתמשים ברו זה,
99 דכתיב (תהלים קג ז) 'ברכו ה' מלאכיו נגרי כח עשי דברו לשמע
100 בקול דברו', בראשית – בתחילה נאמר 'עושי דברו', והדר – ורק אחרי
101 כן נאמר 'לשמע', שהמלאכים נקראים 'עושי דברו' עוד לפני
102 ששמעו מהו הדבר, מפני שמוכנים הם לעשות עוד קודם שישמעו,
103 שלא כדרך שאר עבדים, ששומעים תחילה את הדבר, כדי לדעת אם
104 יכולים לקבלו עליהם או לא.
105 מאמר נוסף: אמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב – מה פירוש
106 הכתוב (שיר השירים ב א) 'בתפוחי בעצי הער' וגו', שנמשלו בו ישראל,
107 למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר להם, מה עץ התפוח זה, פרוי
108 קודם לעליו בצמיחתו, והוא מקדים את הפרי, שהוא העיקר, לעלים,
109 שלא כשאר האילנות. אף ישראל הקדימו 'נעשה' ל'נשמע',
110 הקדימו את המעשה, שהוא העיקר, לשמיעה.
111 מעשה העוסק בענין זה: תהא צדוקי – מעשה במין אחד דחזויה
112 לרבא, דקא מעיין בשמעתא – שראה את רבא שהיה מעיין בשמועה
113 (סוגיא). ויתבה אצבעתא ידיה תותי פרעא – והיו אצבעות ידיו

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

- | | | | |
|---|---|--|----|
| 1 | מונחות תחת רגליו, וְקָא מִיַּיַן בָּהּ – ומתוך טרדת עיונו היה ממעכן | קשה והאם תוכלו לעמוד בה, אִפְתִּי בַּפְּחוֹתַיִכוֹ קִימִיתוּ – ועדיין | 6 |
| 2 | ברגליו בלא לשים לב, וְקָא מִבָּעַן אֶצְבָּעֶתִּיהָ דְמָא – ושתתו | אתם עומדים בפזיזותכם כבתחילה, בְּרִישָׁא אִיבָעִיָא לָכוּ לְמִשְׁמַע – | 7 |
| 3 | אצבעותיו דם. אָמַר לִיהָ, עָמָא פְּזִיזָא – עם בהול ונמהר אתם, | בתחילה היה לכם לשמוע מה כתוב בתורה, אִי מְצִיתוּ קַבְּלִיתוּ – אם | 8 |
| 4 | דְּקִדְמִיתוּ פּוֹמִיִּכוֹ לְאוֹדְנִיִּכוֹ – שהקדמתם פיכם לאוזניכם, | תוכלו לקיים את הדברים, קבלום עליכם, וְאִי לֹא, לֹא קַבְּלִיתוּ. אָמַר | 9 |
| 5 | וקיבלתם עליכם לקיים את התורה קודם ששמעתם איך וכמה היא | לִיהָ רבא, אֲנִן | 10 |

שבת דף פח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכה

רבונו של עולם אף על פי שמיצד ומימר – לשון צרה ולשון
מרירות לי דודי – לאהובין לאחר חטא העגל, שצויה על הסרת
הכתרים שניתנו לי בחורב, מיד אחרי כן 'בין שדי לין', כלומר, אמר
לי מיד לעשות לו משכן להשרות שכירתו בתוכי. וכן היא חוות
המשך הכתוב (שם א ד), 'אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין דרי, שמי
שהכל שלו, מכפר לי על עון הגדי' – העבודה הזרה בעגל) שפרמתי
לי – שאספתי לי להתאוות להרבה אלוהות.
הגמרא מבארת את דרשת 'בכרמי'. שואלת הגמרא: מאי משמע
ד'הא' 'כרמי' – מדיכן שמענו ש'כרמי' לישנא דמכניש הוא – לשון
אסיפה היא. משיבה הגמרא: אמר מר זוטרא ברין דרב נחמן,
ברתנן – כפי ששנינו במשנה (כלים פ"ג מ"ד) בדיני טומאת מושב, כסא
של בוכם שבוךמים עליו את הכלים, והיינו שאוספים ועורמים
עליו את הבגדים.
ואמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב (שיר השירים ה ג) 'לחיו בערונת
הבשם'. כך הוא פירוש הפסוק: כל דיבור ודיבור מעשרת הדברות
שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נתמלא כל העולם כולו בשמים. ויש
לשאל: וכיון שמדיבור ראשון נתמלא כל העולם, ריחו של הדיבור
השני לחיך חלף – נכנס. אלא הוציא הקדוש ברוך הוא את הרוח
מאוזרותיו והיה מעביר ראשון ראשון – לאחר כל דיבור היה
מעביר את הרוח של אותו דיבור לגן עדן. ודבר זה נלמד ממה
שנאמר בהמשך הפסוק (שם) 'שפתותי שושנים נפתות מור עבר',
אל תקרי – ותקרא 'שושנים' אלא 'ששונים', ששניה הקדוש ברוך
הוא אחרי כל דיבור והעביר מהעולם את ריח המור.
ואמר רבי יהושע בן לוי, כל דיבור ודיבור מעשרת הדברות שיצא
מפי הקדוש ברוך הוא, יצתה נשמתו של ישראל, שנאמר (שם ה ה)
'נפשי יצאה בדבורי'. ויש לשאל: ומאחר שמדיבור ראשון יצתה
נשמתו, דיבור שני היאך קיבלו, הלא היו מתים. אלא הוריד ה' מל
שהוא עתיד להחיות בו מתים, ונחיה אותם, שנאמר בתהלים (סח)
ע בענין מתן תורה, 'נשם נדבות תניף אליהם, ותתקד ונלאת אתה
בונתה', כלומר שעל ידי טל התחיה וגשמי הרצון שהניף עליהם,
כונן ה' את עמו ונחלתו וטעם.
ואמר רבי יהושע בן לוי, כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש
ברוך הוא חזרו ישראל לאחוריהן מפחד הקול שנים עשר מיל,
ומפני חולשתם היו מלאכי השרת מדידן אותן ומסייעים להם לחזור
ולהתקרב מעט מעט, שנאמר (שם סח א) 'מלאכי צבאות ידונו ידונו',
אל תיקרי – ותקרא בניקוד 'ידונו', דהיינו שהם עצמם ידדו, אלא
ידדו את אחרים, דהיינו את ישראל.
ואמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי
השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מה לילד אשה
שמקומו בארץ, בינינו. אמר להן, לקבל תורה מן השמים כדי
להורידה לארץ בא. אמרו לפניו, האם את אותה תמורה גנוזה
שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנבכר
העולם אתה מכש ליתנה לבשר נדם, מה אנש כי תזכרנו וכן
אדם כי תפקדנו' (תהלים ח ה), 'ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ,
אשר תנה הודך על השמים' (שם ח ב), כלומר, שמך כל כך אדיר
בארץ, ואין ראוי שיהיה הודך שם, אל תתן את הודך אלא על
השמים. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, תחזיר להן תשובה.
אמר לפניו, רבונו של עולם, מתירא אני שמא ישרפוני בהכל
שנפיהם. אמר לו, אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה. ומוכח
מן הכתוב שה' הגן על משה על ידי שאחז בכסא כבודו, שנאמר (איוב
כ ט) 'מאחז פני כסא פרושו עליו ענני', ואמר רבי חנוס בבאיור
פסוק זה, מלמד שפירש שגידו' – ה' מיו שכינתו וענני עליו. אמר
לפניו, רבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה,
'אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' (שמות כ ב), אמר להן
למלאכים, וכי אתם למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה
למה תהא לכם. שוב שאל, מה כתיב בה, 'לא יהיה לך אלהים
אחרים' (שם כ א), אמר משה למלאכים, וכי בין עמים אתם שריון,
שעובדין

דסנין בשלימותא – אנו, שהתהלכנו עמו בתמימות, כתיב בן –
נאמר בנו 'תמת ישרים תנחם' (משלי יא א) וזכינו שתומתנו הנחתה
והביאה אותנו אל הטוב לנו, ואילו הנה אינשי דסנין בעלילותא –
אותם אנשים – אתם, שהולכים עמו בעלילה, כתיב בהו – נאמר
בהם 'וסלף בוגדים ישרם' (שם), כלומר שעקמימותם שדרה מהם את
נפשותם.
הגמרא מביאה מאמר המפרש פסוק משיר השירים בענין קבלת
התורה: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב
– מה פירוש הכתוב בדברי ה' לעם ישראל (שיר השירים ד ט) 'לכבתני
אחתי כלה, לכבתני באחת מעיניך', דהיינו, מה הוא פעמיים
'לכבתני'. אלא כך הוא פירוש הפסוק: בתחילה, כשקיבלת עליך את
התורה, קרבת ומשכת את לבי אליך 'באחת מעיניך', שהיתה לך רק
הקבלה, שהיא דבר אחד, אך לבשתעשי – לבסוף, כשקיימת את
התורה, לבבתני בשתי עיניך, שיש בידך שני דברים, הקבלה והקיום.
הגמרא מביאה עוד מאמר בענין מעשי ישראל בסיני: אמר עולא,
עלובה – חצופה היא כלה שמונה בתוך חופתה, כמעשה ישראל,
שבעודם בסיני, מקום בואם בברית עם ה', עשו את העגל וסרו
ממזוותי.
אמר רב מרי ברה דבת – בן בתו של שמואל, מאי קרא – מזה
הפסוק בו נרמז הדימוי לכלה שקלקלה בחופתה, שנאמר (שם א ב) 'עד
שהמלך במסב, נדרי וגו' נתן ריחו', כלומר בעוד שהמלך – ה'
מיטב במסיבת חופתו, בושם הנרד שלי חדל את ריחו הטוב.
אמר רב, ועדיין – אף על פי שהכתוב הזה מדבר בגנותו, חביבותא
היא גבן – הראה לנו בו לשון חיבה, דכתיב בו לשון 'נתן ריחו', ולא
כתב 'הקריח'.
כיון שהובא מאמר 'עלובה כלה', מביאה הגמרא מאמר בענין
'עלובין': תנו רבנן בברייתא, העלובין ואינן עולבין, שומעין חרפתן
ואינן משיבין, עושי מצוות מאהבה לה' ושומעין בפיסורין שבסבילת
עלובנם, ומקבלים אותם באהבה, עליהן תכתוב אומר, 'ואהביו
כצאת השמש בגבורתו' (שופטים ה לא), והיינו שיזכו שיאירו פניהם
כאר השמש.
הגמרא מביאה כמה מאמרים בענין מעמד הר סיני: אמר רבי יוחנן,
מאי דכתיב – מזהו פירוש הכתוב (תהלים סח ב) 'ה' יתן אמר
המבשרות צבא רב', כך הוא פירושו: כל דיבור ודיבור שיצא מפי
הקדוש ברוך הוא – במתן תורה נחלק לשבעים לשונות, ואמירה אחת
(אמר) התחלקה לאמירות רבות שבישרו את דברי התורה לצבא
רב, דהיינו לכל אומות העולם בלשונותיהן.
הגמרא מביאה ברייתא שדרשה כן מפסוק אחר: תני רבי – שנו בבית
מדרשו של רבי שמעון, נאמר (ירמיה כג כט) 'הלא בה דברי כאש נאם
ה' ובפטיש יפצין סלע', מה פטיש זה, נחלק הסלע על ידי הכאתו
לכמה יציאות, אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך
הוא במתן תורה נחלק לשבעים לשונות.
מאמר נוסף: אמר רב חננאל בר פפא, מאי דכתיב – מזה הביאור
בדברי התורה שמכריזה ואומרת 'שמעו בני נגידים אדבר' (משלי ח ח),
למה נמשלו דברי תורה בנגיד – מלך ומושל. לומר לה, מה נגיד
זה יש בו כח להמית ולהחיות, אף דברי תורה יש בהם להמית
ולהחיות.
הגמרא מביאה את דברי רבא כדי לבאר אימתי הם מחיים ואימתי
ממיתים: והיינו דאמר רבא, התורה הרי היא כ'סם', למיימינן בה –
למי שעוסקים בה בכל כוחם, היא סמא דחיי – סם חיים,
ולמשמאלים בה – שמתרפים ואינם יגיעים בה כל צרכם, היא סמא
דמוות – סם המות.
דבר אחר – פירוש אחר בדברי הפסוק, דברי התורה מכונים כאן
'נגידים', לשון שררה ומלוכה, לפי שכל דיבור ודיבור מעשרת
הדברות שיצא מפי הקדוש ברוך הוא בסיני היו קושרים לו –
לדיבור שני בתרים, כי היתה ממשות בדיבור, והיו רואים אותו.
הגמרא מביאה כמה מאמרים מרבי יהושע בן לוי בעניני מתן תורה:
אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב 'צור המד דודי לי בין שדי
לין' (שיר השירים א ג), אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא,